

Співпраця сім'ї та школи. Пошук шляхів і діалогів.

Інтереси швидкого і гармонійного розвитку економіки і культури, удосконалення самої людини як вищої цінності суспільства потребують нового, більш широкого підходу до навчання і виховання підростаючого покоління. Важливу роль у здійсненні цього відіграє співдружність школи, сім'ї, громадськості. В нашій країні їх взаємозв'язок стає все більш тісним і регулярним. При цьому для сучасного передового досвіду такої взаємодії характерними є наступні ознаки : процес виховання стає більш цілісним, неперервним, що забезпечує наступність і єдність педагогічних впливів на учнів у школі, в сім'ї, в мікрорайоні. Все органічніше поєднуються і взаємозбагачуються суспільне і сімейне виховання, помітно звужується сфера стихійного і некерованого впливу на дітей.

У співдружності школи, сім'ї і суспільства відображено демократизм. Поєднання сімейного і суспільного виховання найбільш сприяє різносторонньому і гармонійному розвитку дітей. Завдання сімейного і суспільного виховання дітей мають бути єдиними. Батьки бажають, щоб їх діти вирости всебічно розвинутими, щоб гармонійно поєднували в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість. Однак здійснити це бажання досить складно. Тут батькам необхідна допомога педагогів, суспільства. В школах цьому сприяє добре налагоджена робота батьківського всеобучу.

Суть впливу на виховання учнів в сім'ї полягає перш за все у наданні дошкільними закладами, школою допомоги батькам. Звідси можна виділити наступні шляхи її здійснення. Щоб сам устрій сім'ї був організований педагогічно правильно, вчителі, якщо в цьому є необхідність, повинні дати батькам в тактовній формі поради по обладнанню куточка школяра, встановленню певного режиму роботи в домашньому господарстві, використанню засобів культури, по участі батьків у суспільній праці, по організації дозвілля сім'ї і іншим питанням сімейного життя. Таким чином, безпосередній вплив вихователів і вчителів на батьків з метою педагогічно

доцільної організації життя сім'ї – один з шляхів вдосконалення сімейного виховання.

Успіх співдружності школи і сім'ї особливо залежить від систематичного і коректного дотримання вчителями етично – педагогічних вимог до стилю взаємовідносин з учнями та їх батьками. Відношення в системі «учитель – учень» повинні суворо відповідати нормам педагогічної етики. Це положення набуває важливості тому, що, на жаль, багато батьків нерідко «бачать» учителя очима своєї дитини. І навіть незначні порушення вчителем етики у взаємовідносинах з учнем, найменша несправедливість в оцінці навчальної праці або морального вчинку школяра не проходять безслідно, затрудняють контакт учителя і сім'ї.

Вчитель повинен глибоко усвідомлювати основи етико – педагогічного впливу і причини можливих протиріч з батьками. Соціальною основою співробітництва учителя з батьками є те, що держава виражає інтереси народу, і в цих умовах цілі і завдання школи, носієм яких є вчитель, відповідають інтересам сім'ї. Сутність психолого – педагогічної основи взаємодії школи і сім'ї в наступному. Діти одночасно знаходяться під моральним впливом педагогів і батьків. Отже, школу і сім'ю поєднує один об'єкт взаємного впливу – учень. Звідси їм необхідно виходити з єдиних моральних позицій і керуватися єдиними вимогами по відношенню до дитини. При невідповідності двох стилів виховання руйнується і ускладнюється сам педагогічний процес, а його ефективність різко знижується. Тому вчителю просто неможливо досягти високих результатів виховання у відриві від сім'ї.

До числа основних причин можливих протиріч між вчителем і батьками відносять складність навчально – виховного процесу, залежність його ефективності від багатьох факторів; нерідко має місце різниця у відношенні до школяра з боку вчителя і з боку батьків. Якщо з боку вчителя відношення до учня носить лише службово – офіційний характер, то з боку батьків це відношення не службова повинність, а моральна потреба, в основі якої, перш за все, материнське чи батьківське почуття. Також не менш важливий фактор – це

різні рівні загальної і педагогічної культури, етична невідповідність вчителя або батька до педагогічного впливу.

Відношення в системі «учитель – сім'я – учень» повинні будуватись у відповідності з вимогами педагогічної етики при переважаючій ролі школи і активної участі батьків. Аналіз передового досвіду і дані досліджень показують, що названа система успішно функціонує, якщо між учителем і батьками мають місце тісні і систематичні контакти у здійсненні ціленаправлених впливів на дітей, якщо їх стосунки будуються на взаємній довірі і доброзичливості, якщо у спільній діяльності з кожною сім'єю учитель опирається на все позитивне, що є у дитині, і уміє показати шляхи його розвитку, якщо вчитель глибоко вірить в успіх співдружності з батьками і веде постійну роботу, направлену на підвищення педагогічної культури батьків і матерів.

Вихователю взаємовідносини з батьками необхідно будувати як рівний з рівними, як колега з колегою, як рівно зацікавлені співники. Основний тон у спілкуванні з батьками має бути таким : «А як ви думаєте?», «Давайте порадимось». При цьому вчитель повинен володіти високорозвиненим почуттям відповідальності перед батьками за навчання і виховання дітей, постійно вивчати і всебічно знати сім'ї учнів, бути радником, другом, довіреною особою кожної сім'ї, зберігати відомі йому сімейні таємниці; завжди пам'ятати про вразливість батьківських почуттів і не ображати їх нетактовною оцінкою недоліків у навчанні і поведінці дитини або, що взагалі недопустимо, публічними негативними висловлюваннями про дітей; уміти показати дітям позитивні якості їх батьків і підвищувати їх авторитет; рахуватись із думкою про свою діяльність, терпляче сприймати їх критичні зауваження на свою адресу, не забувати при цьому, що самокритичність педагога піднімає його авторитет в очах батьків.

Ефективність співдружності педагога і батьків значно підвищується, якщо вчитель виконує свої обов'язки не тільки по службово – професійній необхідності, а й в силу моральної потреби.

Як відзначалось, основою удосконалення сімейного виховання є систематична робота по підвищенню педагогічної культури батьків. В процесі здійснення завдання підвищення педагогічної культури батьків виникає наступне питання. Успішність виконання сім'єю функції по вихованню дітей, їх всебічному розвитку і підготовки до суспільно корисної праці в значній мірі залежить від виховного потенціалу сім'ї. Він являє собою комплекс умов і засобів, які в сукупності і складають педагогічні можливості сім'ї. Сюди слід віднести : матеріальні і побутові умови, численність і структуру сім'ї ; її моральний і емоційно – психологічний клімат; рівень розвинутої сімейного колективу ; характер відносин між його членами ; трудову атмосферу сім'ї ; життєвий досвід і культурно – освітній рівень дорослих членів сім'ї ; наявність вільного часу і характер організації сімейного дозвілля ; особистий приклад батьків ; особливості професійного досвіду батьків тощо.

Яке місце в цьому комплексі впливів належить педагогічній культурі ? Що включає в себе це поняття ? Під педагогічною культурою розуміється такий рівень педагогічної підготовленості батьків, який відображає ступінь їх зрілості як вихователів і проявляється в процесі сімейного і суспільного виховання дітей.

Важливий компонент педагогічної культури батьків – їх суцільно педагогічна підготовленість : певна сума психолого – педагогічних, фізіолого – гігієнічних і правових знань , а також вироблені в процесі практики навички по вихованню дітей.

По суті, виховна діяльність зводиться до постійного вирішення своєрідних педагогічних завдань, які можна розділити на стратегічні, що передбачають дальні цілі, і оперативні, що продиктовані вимогами сьогодення.

Педагогічна діяльність батьків ділиться на конструктивну, організаторську і комунікативну. Конструктивна закладається у визначенні мети виховання, у виборі його форм і методів. Організаторська реалізує конструктивну на практиці. Вона включає :

- організацію життя і заняття дітей (режим, праця, домашня навчальна робота, спорт, домашнє читання і т. д.) ;
- організацію своєї власної діяльності і відпочинку (праця в домашньому господарстві, догляд за дітьми, відпочинок, суспільна робота по вихованню підростаючого покоління).

Комунікативна діяльність включає в себе встановлення оптимальних взаємовідносин між батьками, батьками і дітьми, членами сім'ї і оточуючими людьми. Взаємодія всіх цих видів в значній степені обумовлює педагогічну майстерність. Нею може володіти кожен батько.

Важливим компонентом педагогічної майстерності є педагогічний такт, що характеризується уважним ставленням до дітей, умінням бути чутливим, справедливим, але вимогливим.

Виховання дітей в сім'ї більш емоційне, ніж інше виховання, бо воно базується на батьківській любові до дітей і відповідне почуття дітей до батьків.

Виховання дитини можливе в спільних зусиллях школи, сім'ї, громадськості. Розглянемо деякі форми роботи педагогічного колективу, окремого вчителя з батьками. Є форми, які будуть ефективними і доцільними у будь – які часи. Перш за все, живого спілкування ніщо не може замінити, тому бесіди, дискусії, зустрічі будуть важливими і переважаючими ще не один десяток років.

Хочу поділитись формами роботи з батьками, які проходять конкретно у нашій школі. Звісно, що практично нового ніби нічого немає, але у зв'язку з комп'ютеризацією, впровадженням єдиної освітньої мережі все ж деякі зміни уже помітні.

Загальношкільні батьківські збори проводяться не так часто, як раніше, але двічі на рік батьки всіх дітей зустрічаються. Можна назвати це як завгодно: лекторії, конференції чи ще як інакше. Як правило, до таких зборів планується не просто обговорення яких питань, а приурочується до певної дати, свята або просто відпочинку. Це сприяє тому, що батьки бачать своїх дітей у дії, радіють їх успіхам. Особливо таке спілкування доцільне і ефективне у нас, тому що

школа малокомплектна, наповнюваність класів низька, тому проведення класних заходів неефективне і нецікаве. У позакласних виховних заходах беруть участь практично всі учні. Проведення загальношкільних зборів проходить у тісному контакті і співпраці вчителів, учнів, батьків.

Практика показує, що класні батьківські збори ефективні лише тоді, коли вони присвячені не лише підведенню підсумків навчання учнів, але і обговоренню актуальних педагогічних проблем. На таких зборах обговорення успішності не самоціль, і місток до тієї чи іншої педагогічної проблеми. На таких зборах батьки отримують конкретні знання і рекомендації. Теми, що обговорюються на батьківських зборах, є невід'ємною частиною підвищення педагогічної культури батьків. В їх підготовці беруть участь не тільки вчителі, а й самі батьки.

Досвідчені вчителі запрошують батьків на відкриті уроки. Побачивши своїх дітей на уроках, інколи батьки можуть помітити в дітях недоліки (або здібності), про які вони вдома навіть не здогадувались. Але відкриті уроки для батьків не можуть бути універсальними, такими, що замінюють інші засоби. На досвіді переконаємось, що доцільні вони, як правило, у початкових класах.

Важливою формою спілкування вчителів і батьків є проведення «круглих столів». Ось приклад одного такого засідання, коли питанням обговорення була тема «Попередження шкідливих звичок неповнолітніх. Алкоголізм, тютюнопаління, прояви наркоманії в учнівському середовищі». Цьому засіданню передувало анкетування учнів школи, відкрите обговорення – дискусія з дітьми. На засіданні «круглого столу» батькам було запропоновано теж анкетування, перегляд науково – популярної стрічки з даної теми. Потім познайомили з анкетами дітей (звісно, анонімними), виявили рівень обізнаності з даною проблемою учнів і батьків. Як правило, протягом навчального року влаштовується одна така зустріч, а інколи і рідше. Школа має свою специфіку : зустрічаються на зборах батьки дітей різних класів, відповідно діти мають різний вік. І те, що є актуальним для учнів і батьків молодших класів, не є важливим для середньої ланки і навпаки.

Ще одна форма підвищення педагогічної культури батьків – це виконання батьками педагогічних громадських доручень. Ця форма сприяє виробленню умінь по вихованню дітей, спонукає до активного педагогічного мислення. Виконуючи певне доручення, відповідальність лягає не тільки за свою дитину, а і певного колективу дітей (класу, групи дітей із різних класів тощо).

Мабуть, така форма роботи як консультації для батьків, є найбільш поширеними і ефективними. Проводячи бесіду індивідуально, можна сказати про найпотаємніше, поділитися тим, про що з різних причин незручно говорити на зборах. В таких бесідах можна знайти з багатьох варіантів той єдиний, що дасть бажаний вплив на школяра. Однак консультація не дасть ніяких результатів, якщо батьки є пасивними слухачами. Вчитель повинен вести консультацію у формі поради, разом з батьками шукати шляхи подолання недоліків і помилок.

Вибір тієї чи іншої форми роботи з батьками конкретного учня чи батьків певного класу залежить від обізнаності педагога про кожну сім'ю. Це допомагає класному керівнику спільно з батьками виробити своєрідну програму виховання кожної дитини, зробити батьків своїми співниками. Виховний потенціал сім'ї, умови її проживання класний керівник вивчає перш за все в період прийому нового колективу, Потім ця робота продовжується протягом всього періоду навчання дитини.

Спілкування з батьками в наш час проходить різними шляхами: зустрічі, листування (тепер і електронне), по телефону. Про успішність дітей, про новини шкільного життя, різні оголошення і повідомлення, корисні поради батьки можуть дізнатися на сайті школи, на сайті «Мої знання». Заочне спілкування економить час, дає більший простір для інформації, стає більш демократичним і вільним. Однак особисте спілкування учень – учитель – батьки має переважаюче значення і результативність. Тільки в комплексі система педагогічної підготовки батьків дозволить організувати ефективну взаємодію педагогічного, учнівського і батьківського колективів.

Використана література :

1. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 06. 09. 2000 № 434.
2. Рибальченко І. М. Взаємодія з батьками / І. М. Рибальченко. – Х. : Видавнича група «Основа», 2007.
3. І. В. Гребенников, Школа і сім'я, Москва «Просвещение», 1985
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К. : Рад. Шк., 1978.